

מתוך שאיפה לאמת ואמונה

(להערכת אישיותו של אחד-העם)

תעיותיו? טועים הם אלה החושבים, כי אחד-העם לא ידע מעודו כל קרע בנפשו; העין הנוחנת מכירה בנקל בשרידי הפצעים שאחרי הקרע, לטרוח מה יצאה ממך לדסתור אותם.

בשעה שתעה והפש דרכים היה יתיר ודומם וזכה להבשיל בנפשו מתוך צערו אמת שלו ואמונת חיים שרו; על כן גם נועז לנשט ולנתח באיזמל ההניין החד אפילו את מה שנשאר עוד קדוש ומקודש במחבואי נפשו גם לאחר כל תעיותיו; על כן גם היה איש ריב ואיש מדון לכל. האמת הנפשית העמוקה מתפרצת כנגד כל כמתוך. אש עצורה בעצמות, והאמונה הנובעת מתוך אמת זו מרעידה לבבות לקראתה.

ובזה צפון הקסם, מכאן נובעת ההערצה, שהעריצו את אחד-העם, אפילו אלה שהתנגדו להרבה מדעותיו. הרגישו הרגישו הקוראים דבריו, גם מדעת וגם שלא מדעת, כי בכל מה שיצא מתחת ידו הוסיף אותה שאיפה עמוקה לאמת ואמונה אנושית. הרגישו הרגישו הקוראים דבריו, גם מדעת וגם שלא מדעת, כי בעצם ישנה גם בקרב נפשם אותה שאיפה גדולה, לכל אחד על פי דרכו — ובלבם התעוררה ההערצה הגדולה מתוך מה שהתנענעו בהחבא להיות גם הם ילנים ותמימים, שומרים בטהרה על נפשם, שלא תיאהז בדאית ופספסנית, אונרים בטהרה את צערם, ער שיהפך לאמת וחנחומים.

מעריצים אנו את האישיות הספרותית, לא על הדעות והתורות, שאנו מקבלים על ידה — אלו מתחלפות בחלוף הזמנים, ומתוך תכינות העלומה פבעיות אין אנו נוטים להעריך את העלול להחלף — אנו מעריצים אותה על אשר היא ששטשת מוסת לנו מתוך יצירותיו, פותחת לבנו לקראת כל אמת גואלת, לקראת כל הרגשה זכה ומנחמת.

את מאמריו של אחד-העם יקראו מתוך הערצה גם המתנגדים לדעותיו, כי יותר משימצאו בהם דעות ואמונות ימצאו בהם הכשרת השאיפה לדעות ואמונות, כל אחד ואחד על פי דרכו,

מ. ב. לזבניק

יש כמה וכמה דרכות בהערצה, שאנו מעריצים את האישיות הגדולה והמשפעת, והעיקריות שבהן: הערצה מתוך תמהון על הכונה או סגולה, שהן למעלה מהאפשרויות הרגילות שבנפשנו, והערצה מתוך מה שאנו מתנענעים בהחבא להיות גם אנחנו דומים מעט או הרבה להאישיות הנערצה, יען כי שאיפותיה הגדולות והמלאות חסיסה והפראה נצחית הן בעצם גם שאיפותינו, ורק שהן תמימות יותר ומתוך התמכרות גדולה ביותר. הערצה אחרונה זו היא גם הנצלה והאנושית ביותר, המשופעת והפוריה ביותר.

כדאי אפוא, עד כמה שאפשר, לנתח בקצרה, מה היא ההערצה, שהעריצו ושעריצים עשרות אלפי קוראי הספרות העברית הותיקים את אחד-העם. נסיון זה אולי יועיל להבהיר לנו אי-אלו פנות חבויות בנפשנו, שמקוצר רוח או מתוך מבוכת רוח אין אנו רגילים להסתכל בהן הרבה.

קיי אימי עיקריים אלה יש לציין באישיותו הספרותית של אחד-העם: יצא להשמיע קולו בספרות מתוך במחוק, כשהוא מכונן כולו גם בכשרונו וגם בהשקפת עולמו; נגש לנתח בלי משוא-פנים את חזיונות החיים והתרבות בהוה ובעבר באיזמל ההניין החד ולא חת להיות איש ריב ומדון, למרות האיסוף ניסיות שבפנעו; כתב את כל מה שכתב בסגנון בהיר, ומצומצם-מדויק, שבכל זאת פרצה ועלתה מבין שורותיו המית רגש ואמונה כבירה.

וקיים אלה מתרכזים כולם בסגולה נפשית, שנמכה זוהר מיוחד וכובד-ראש מיוחד על כל כשרונו הגדול — סגולה זו היא הרגשת האחריות בסני נפשו, שלא תיאהז בדאית ופספסנית, והרגשת האחריות בסני קהל קוראיו, שהאמין בהם ובעתידם ובחובה לעבוד בשבילם רק מתוך תום וטהרה. מי שהרגשת אחריות כזו גדולה בקרבו אי אפשר לו לצאת למני הקהל, כשהוא עודנו טועה ומחפש דרכו, ואנב — כנהוג במקרים אלה — גם להתהדר קצת בתעיותיו ובתפושיו אלה; מה להקהל ולתעיותיו, מה לו ולהכרזה על